

СЕКЦІЯ
МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

УДК 378.147.091.31-059.2:81'243

Бодик О. П.

доктор філософії, доцент, доцент кафедри англійської філології

**ТЕХНОЛОГІЯ ВЗАЄМОНАВЧАННЯ (PEER-TO-PEER LEARNING)
ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Відносно новою парадигмою навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, що базується на особистісно-орієнтованих технологіях навчання, ідеї масової кооперації та відкритих освітніх ресурсів (масових відкритих он-лайн-курсів), у поєднанні з мережевою організацією взаємодії учасників є *мережеве (взаємне) навчання (колегіальне навчання)* (англ. *networked learning, peer-to-peer learning, peer-2-peer, P2P*).

В історії європейської педагогіки тенденція до взаємного навчання здобувачів освіти у процесі навчання простежується майже безперервно від ранньої античності до середини XIX ст. (у Аристотеля були учні-лідери, «архонти», які допомагали іншим засвоїти знання; школи Спарти, ідеї Я. А. Коменського, Белл-Ланкастерська система (A. Bell, J. Lancaster)). Які б завдання не вирішувалися щодо застосування технології взаємонавчання в освітньому процесі, науковці та педагоги-практики прийшли до таких загальних висновків:

- дуже багато завдань навчання та виховання краще вирішуються у тому випадку, якщо викладач має справу не з окремим студентом, а зі студентською спільнотою;
- здобувачу освіти для повноцінного навчання та розвитку необхідне спілкування та спільна діяльність (у тому числі – навчальна) не лише з дорослими, а й з однолітками;
- одне з найважливіших завдань педагогів – організувати співпрацю між студентами у всіх сферах університетського життя, у тому числі й у навчальній сфері.

Д. Джонсон та Р. Джонсон (D. Johnson & R. Johnson) [3], які розробили метод навчання у співпраці «Вчимося разом» виділяють такі основні відмінності роботи в малих групах за методикою навчання у співпраці від інших форм групової роботи: 1) взаємозалежність членів групи; 2) особиста відповідальність кожного члена групи за власні успіхи та успіхи своїх товаришів; 3) спільна навчально-пізнавальна, творча та інша діяльність студентів у групі; 4) соціалізація діяльності здобувачів освіти у групах; 5) загальна оцінка роботи групи.

Технологія взаємного навчання ґрунтується на принципово іншій стратегії, ніж традиційне навчання, і полягає у розумінні трьох основоположних *принципів*, побудованих на стику сучасних відкриттів фізіології, психології, кібернетики та дидактики: 1) приведення у відповідність образної та логічної компоненти мислення здобувачів освіти у пізнавальній діяльності завданням принципу одночасності їх функціонування; 2) визнання рівноправними компонентами змісту особистісний досвід студента та предметну представленість, а умовою їх зрівноваженого існування вважати організовану взаємодію; 3) заміщення традиційного послідовно-паралельного способу розгортання змісту на інформаційно-емний, оптимальний, позначений як паралельно-взаємний.

Завдяки взаємонавчанню кожен здобувач освіти отримує можливість опанувати репродуктивну діяльність із засвоєння готових знань, умінь і навичок як із позиції студента, реципієнта знань, так і з позицій викладача, що дає зразки та допомагає здобувачу освіти ці зразки відтворити.

Хоча на сьогодні ще немає усталеного визначення мережевого навчання, однак фахівці Центру інформації й інновацій Бізнес школи Відкритого університету (Велика Британія) [6] під *колегіальним навчанням* розуміють таке навчання, яке будується навколо навчальних спільнот і взаємодії, розширюючи доступ за межі часу і простору і сприяючи підвищенню ефективності (тут і далі переклад наш – О.Б.).

Фахівці Центру вивчення сучасних освітніх технологій (Centre for Studies in Advanced Learning Technology, CSALT), дослідницької групи Ланкастерського університету (Великобританія) [2], пов'язаної з організацією серії конференцій із мережевого навчання (Networked Learning Conference), характеризують *мережеве навчання* як таке, в якому інформаційні та комунікаційні технології використовуються для сприяння встановленню зв'язків: між студентами, між студентами та викладачами (тьюторами), між навчальним співтовариством і його навчальними ресурсами, що дозволяє здобувачам вищої освіти поглиблювати свої знання та розширювати можливості, які вони вважають важливими і які можуть самостійно контролювати.

Чарльз А. Фіндлі [1] в середині 1980-х років розробив метод *спільного мережевого навчання* (*collaborative networked learning*), яке відбувається за допомогою електронного діалогу між *автономними учасниками* (*self-directed*), які навчаються самостійно, учасниками й експертами. Студенти мають спільну мету, залежать один від одного та відповідають один перед одним за успіх. *Спільне мережеве навчання* відбувається в інтерактивних групах, у яких учасники активно спілкуються та ведуть переговори між собою в контекстних рамках, чому може сприяти онлайн-тренер, наставник або керівник групи.

Таким чином, мережеве навчання засноване на визнанні потенціалу і можливостей комп'ютерних технологій і спільного (колективного, групового) навчання. Низка дослідників вважає визначальним у *мережевому навчанні* те, що інформаційно-комунікаційні технології опосередковують не просто взаємодію студентів, а їхню роботу в режимі навчального співтовариства щодо спільного створення навчальних ресурсів, розділяючи між собою зони відповідальності [4, с. 43-44].

Децентралізованість і можливість кожного бути рівним учасником у процесі передачі даних перейшов із так званих «пірингових мереж» в активне навчання. Р2Р-навчання підтримує принцип співтворчості і рівності, змінюючи домінуючу позицію викладача на роль фасилітатора, а також використовує потенціал групи і кожного її учасника. Схема взаємодії змінюється із фронтального «викладач-студент» на розподілену «все з усіма». Такий метод навчання запобігає виникненню головних проблем традиційної системи освіти – коли студенти виступають пасивними одержувачами знань.

Методика *взаємного навчання* розвиває такі необхідні в сучасному професійному світі навички, як спритність, вміння співпрацювати і відстоювати свої ідеї. Так, Д. Джонсон та Р. Джонсон (D. Johnson & R. Johnson) [3] виділяють *п'ять основних критеріїв* успішного взаємного навчання:

1. **Позитивна залежність.** Успіх кожного студента залежить від сумлінності інших одногрупників. Здобувачі освіти вчаться взаємної відповідальності і роботі в команді.

2. **Пряма підтримка.** Студенти підтримують один одного безпосередньо. Вони обмінюються думками, джерелами та матеріалами, дають оцінку виконаній роботі один одного з метою отримання спільного результату роботи. Вони роз'яснюють один одному новий матеріал і допомагають усувати прогалини у знаннях.
3. **Відповідальність.** Кожен здобувач освіти бере участь у діяльності групи і робить свій внесок у проект над заданою проблемою. Кожен учасник несе відповідальність за результат групової діяльності. Кожен учасник виконує посильну йому роботу, намагається вникнути в суть питання і вміти роз'яснити його іншим студентам.
4. **Соціальна компетентність.** Здобувачі вищої освіти вчаться взаємній довірі і повазі. Студенти вчаться чітко і ясно висловлювати свої думки при комунікаціях і вирішувати виникаючі протиріччя і конфлікти.
5. **Власна оцінка.** Здобувачі вищої освіти вчаться оцінювати власний внесок в успіх групової роботи, а також оцінювати спільну роботу групи з точки зору методів роботи, які використовувалися, і виділяти причини невдач.

Ідея взаємного навчання не нова, як зазначалося вище, і багато ЗВО вже давно успішно її використовують. Як пише у своїй статті «University opens without any teachers» («Університет без викладачів – як це працює?») Метт Піклз [5], недавні дослідження показали, що така методика сприяє більш глибокому розумінню предмета: складні теми легше зрозуміти, коли їх пояснює студент, який сам щойно вивчив цей матеріал. Вона (методика) набагато ефективніша, ніж традиційні лекції, оскільки останні не допомагають студентам мислити самостійно.

Взаємне навчання є найбільш ефективним, коли за роботою студентів спостерігає педагог-фахівець: саме хороший викладач вміє підвести здобувачів вищої освіти до того моменту, коли вони самі усвідомлюють істину, а також створити такі ситуації, щоб поставити під сумнів їхні попередні ідеї та погляди та спонукати по-новому поглянути на світ.

Так, підготовка майбутніх учителів іноземних мов у Маріупольському державному університеті орієнтується на сучасні досягнення в IT-сфері, зокрема на використанні елементів дистанційної форми навчання під час опанування професійними та загальними компетентностями. На нашу думку, найбільш зручним сервісом, як засіб навчання, є багатофункціональна платформа Zoom, що дозволяє провести ефективне та результативне онлайн-заняття. Zoom – це сервіс (інструмент) для проведення онлайн-конференцій (відеоконференцій), тренінгів і вебінарів, який надає викладачам і студентам спосіб синхронної зустрічі в Інтернеті через стаціонарний ПК/лептоп (laptop) чи мобільний телефон із використанням відео та без нього та здатний значно підвищити рівень освіти при правильній організації роботи студентів у ній.

Поряд із багатьма іншими перевагами Zoom (спілкування викладача із аудиторією (демонстрація матеріалу на робочому столі, демонстрація звуку комп'ютера та інтерактивної дошки (whiteboard)), експрес-опитування, функція піднятої руки, указка (опція «відслідковування»), індивідуальні завдання, чат під час занять); планування занять і запрошення учасників поштою (e-mail) та повідомленням; функція запису онлайн-заняття за участі студентів з метою його подальшого перегляду учасниками після завершення; листування з усіма учасниками чи приватно та поширення матеріалів серед студентів; створення окремих каналів для кожної групи здобувачів освіти, що дозволяє дуже швидко

розпочати конференцію у конкретному каналі (групі) у зазначений час, а всі учасники миттєво отримають повідомлення-запрошення) найбільш затребуваною під час занять із фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов є функція «сесійні зали» (breakout rooms), що дозволяє об'єднати учасників у групи та створити для кожної окрему «кімнату». Це так звані мініконференції, де учасники групи спілкуватимуться лише один з одним, а кожній команді даються окремі завдання. Також є можливість для викладача змінювати склад груп і переходити у різні кімнати, щоб спостерігати за дискусіями. Якщо у студентів виникають проблеми чи запитання, вони можуть запросити педагога до сесійної кімнати.

Онлайн-заняття із фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, де використовується технологія взаємонавчання, завдяки якій здобувач вищої освіти освоює не тільки студентську, а й викладацьку/вчительську сторону цих відносин, відкривають нові потенції розвитку: із позиції викладача, який навчає іншого, менш знаючого і менш вмілого, студент-вчитель отримує можливість освоїти не тільки виконавську, а й контрольно-оцінну частину спільної дії, зазвичай, закріплену за викладачем.

Народження нової думки, здогадки, питання відбувається також у ситуації співпраці, але ця співпраця зовсім іншого роду, відмінна від несиметричного, ієрархічного ставлення студента та викладача, який не знає і знає. Знання не тільки транслюється зверху донизу, від педагога до здобувача, у готовому вигляді; знання може бути породжене самостійною роботою думки студента. Зазвичай, ситуацію породження знання ретельно готує та організовує викладач, але, вводючи здобувачів освіти у ситуацію нового завдання, він не дає їм ні зразків, ні інструкцій, що покроково направляють дії студентів до задалегідь спланованого педагогом «відкриття». Спеціально співорганізовані дії здобувачів освіти, які спільно виконують нове завдання, не знають способу його вирішення, але шукають його спільно, висуваючи, перевіряючи та уточнюючи найбожевільніші гіпотези – це модель навчальної співпраці як форми самостійного відкриття студентами нових знань.

Спираючись на наш досвід, можемо визначити такі переваги методу взаємного навчання: у результаті регулярно повторюваних вправ у студентів удосконалюються навички логічного мислення та розуміння; у процесі мовлення розвиваються навички мислєдїяльностї, включається робота пам'ятї, мобілізуються й актуалізуються попередній досвід і знання; кожен почувається розкуто, працює в індивідуальному темпі; підвищується відповідальність не лише за свої успіхи, а й за результати колективної роботи; відпадає необхідність у стримуванні темпу просування одних та в спонуканні інших здобувачів вищої освіти, що позитивно позначається на мікрокліматі в колективі; формується адекватна самооцінка особистості, своїх можливостей та здібностей, переваг та обмежень; під час обговорення однієї теми з кількома змінними партнерами/мікрогрупами збільшується кількість асоціативних зв'язків, що забезпечує міцніше засвоєння.

Методика застосування взаємного навчання. В онлайн-навчанні (дистанційному) під час занять із фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов найчастіше використовуються Р2Р-завдання:

- викладач створює завдання;
- студент його виконує;
- доступ до роботи студента відкривається для групи;
- кожен учасник групи залишає свій відгук (анонімно);
- ці відгуки доступні для студента, який виконав завдання;

- викладач отримує інформацію про якість виконання завдань та активність студентів.

Алгоритм використання P2P у «сесійних залах» (breakout rooms):

- викладач розподіляє студентів на пари для роботи у сесійних залах;
- дає завдання, яке студент виконує індивідуально;
- студенти обмінюються відповідями на завдання, перевіряють за критеріями оцінки і дають один одному зворотний зв'язок на завдання.

У вітчизняній педагогіці цей метод називається *парна робота зі взаємоперевіркою*.

Взаємоперевірка завдань не завжди дає очікуваний результат: студенти за звичкою вибирають більш прості механіки зі швидким зворотним зв'язком щодо P2P-завдань.

P2P навчання буде ефективним за трьох умов:

1. **Багато учасників:** буде більше шансів, що завдання перевірятимуться швидко.
2. **Мало перевірок.** Краще давати на перевірку одне-два, максимум три P2P-завдань. Чим більше – тим довше чекати відповідей.
3. **Мотивовані учасники.** P2P-завдання добре підходять, коли потрібен обмін досвідом, ідеями. Наприклад, творчі завдання, коли немає правильних відповідей, або в завданні є декілька шляхів вирішення.

Отже, обсяг отриманих знань і навичок у студентів значно збільшується в порівнянні із класичною схемою «один учитель і багато студентів», а також оцінка в формі коментаря (без балів) приймається студентами як цінніша і корисніша.

Можемо зробити висновок, що основною відмінністю технології взаємного навчання від традиційного, заснованого на відношенні «студент – викладач» є те, кожен здобувач вищої освіти входить у систематичну роботу з навчання. Процесом взаємного навчання керує педагог, контролює роботу навчальних груп, вносить свої корективи. Головне, необхідно організувати діяльність студентів таким чином, щоб вони були залучені до активної спільної роботи з особистою відповідальністю за дії кожного та власні дії.

Література

1. Findley Charles A. Collaborative Networked Learning : On-line Facilitation and Software Support, Digital Equipment Corporation. Burlington, MA : Digital Equipment Corporation, 1988. URL: <https://archive.org/details/CollaborativeNetworkedLearningProject-DigitalEquipmentCorporation/CollaborativeNetworkedLearningOfflineAnImplementersGuide> (дата звернення: 15.11.2021).
2. Goodyear P., Banks S., Hodgson V. and McConnell D. (eds). [Advances in Research on Networked Learning](https://books.google.com.ua/books?id=A20QBwAAQBAJ&dq=Peter+Goodyear&hl=uk). London : Kluwer Academic Publishers, 2004. 248 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=A20QBwAAQBAJ&dq=Peter+Goodyear&hl=uk> (дата звернення: 15.11.2021).
3. Johnson D. W., Johnson R. T. Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive and Individualistic Learning / 5th ed. Boston: Allyn & Bacon, 1999. 242 p.
4. McConnell D., Lally V., Banks S. Theory and Design of Distributed Networked Learning Communities, in Banks S., Goodyear P., Hodgson V., Jones C., Lally V., McConnell D., Steeples C. (Eds). Proceedings of the Fourth International Conference on Networked Learning. Lancaster : Lancaster University & University of Sheffield, 2004. Pp. 283–290.
5. Pickles M. University opens without any teachers. BBC News. 2016. 26 October. URL: <https://www.bbc.com/news/business-37694248> (дата звернення: 15.11.2021).

6. Salmon G. [Changing Learning Environments](http://www1.atimod.com/?tm=1&subid4=1629550000.0288560000&kw=Learning+Management+System&KW1=Digital%20Learning%20Resources&KW2=Distance%20Learning%20System&KW3=Online%20Student%20Registration%20Software&searchbox=0&domainname=0&backfil I=0). Association of Learning Technology (ALT) Conference. 2001. URL: <http://www1.atimod.com/?tm=1&subid4=1629550000.0288560000&kw=Learning+Management+System&KW1=Digital%20Learning%20Resources&KW2=Distance%20Learning%20System&KW3=Online%20Student%20Registration%20Software&searchbox=0&domainname=0&backfil I=0> (дата звернення: 15.11.2021).

УДК 821.111-31

Назаренко Н.І.

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології

ЛІТЕРАТУРНА КОМУНІКАЦІЯ У РОМАНІ ДЕНА БРАУНА «ВТРАЧЕНИЙ СИМВОЛ»

Основна ідея сучасного літературознавства полягає у тому, що прийняття тексту як художнього твору залежить від його сприйняття читачем. Саме тому серед широкого кола питань, що розглядаються сучасною філологією, проблеми літературної комунікації посідають значне місце. Літературна комунікація є частиною соціальної комунікативної системи. Вивчення тексту як форми комунікації дає можливість враховувати усі елементи комунікативної моделі у їх текстовому втіленні: адресата, адресанта, мову (код), референт (дійсність), канал зв'язку [3, с. 322].

У сприймаючій діяльності завжди виділяється дві сторони. Літературна комунікація не є виключенням, виступаючи сприйманням автора читачем. Письменник передає останньому послання через текст, який, в свою чергу, оживає та виконує свою головну мету тільки при контакті з читачем. Послання може мати будь яку форму: цитата з книжки чи рукопису, або риси героя з якогось вже відомого твору. Найважливішим є те, що завдяки авторському посланню, відправник та одержувач починають говорити однією мовою, тобто спілкуватися.

Літературну комунікацію та її моделі розглядали Ю. Степанов, Ц. Тодоров, З. Тураєва, У. Еко, Р. Якобсон та інші. Перенесення інтересу від автора та тексту до постаті читача у літературній теорії відбувається у 1960-х роках і отримує подальший розвиток у рецептивній естетиці. Це різновид естетичної теорії, яка зосереджується на проблемі сприймання художніх творів, їх впливу на публіку (естетика впливу). Спираючись на праці естетиків-феноменологів (Н. Гартмана, Р. Ингардена), систему положень розробили німецькі філологи Г.-Р. Яусс і В. Ізер в 70-х ХХ ст. Це, власне, проблема читача, яка активно розроблялася і в українському літературознавстві ще в 20-ті. Вихідна теза рецептивної естетики полягає в тому, що художній твір – не замкнута іманентна структура, а вся його багаторівнева структура зумовлена орієнтацією на реципієнта. У системі «автор-твір-читач» прихильники рецептивної естетики зміщують акценти: від естетики самовираження автора з її біографічним методом та естетики структуралізму з її методом повільного, замкнутого читання, вони перейшли до вивчення читацьких реакцій, оцінок. В. Ізер висловив плідну ідею про те, що в тексті твору від самого початку закладено функції послання, у ньому міститься «імпліцитний читач», а У. Еко обґрунтував положення про відкритий характер художнього твору.

«Втрачений символ» (“The Lost Symbol”, 2009) – третій роман американського письменника Дена Брауна, де головним героєм є професор релігійної символіки в